

Sljedeći prizor »Judina poljupca«. Centralni su likovi Krist u crvenoj haljini i plavom plaštu ozbiljna i tužna izraza kojega grli Juda grotesknih crta lica u žutoj odjeći približavajući usne

MARTINUS
DE BENEDICTIS
F. MDXCIX

Niz počinje prikazom »Molitve na Maslinskoj gori«. Na gornjem dijelu slike na uzvišenom obronku obraslo stablima zelenih krosnji kleti rasirenih ruku Isus u crvenoj odjeći i plavom plaštu s očima uprtilim u andela obasjana svjetlom koji drži drvo križa kao simbol skore muke. S andela spušta se mlaz svjetla na Kristov lik obasjavajući i donji dio slike gdje podno brežuljka spavaju apostoli. Na donjem dijelu slike je i signatura:

Na zapadnoj ogradi kora hvarске franjevačke crkve prikazan kao glazbenik, a ovi nam radovi potvrđuju da se bavio i slikarstvom. Autor »Hvarkinje« već ranije je bio poznat kao književnik i nekoliko riječi.

Premda je o ciklusu slika Martina de Benedictis, ispravno identificiranog s hvarskim književnikom Martinom Benetovićem, pisano u više navrata, te zanimljive slike starog hvarskog pisca nikada nisu bile u cjelini objelodanjene niti analizirane s gledišta povijesti umjetnosti. Smatram, stoga, da je korisno posvetiti im još

CIKLUS SLIKA MARTINA BENEToviČA U HVARU

Kruno Prjatelj
Split

na izdajnički poljubac Unakoio su brojni likovi Zidova i vojnika, među kojima se ističu čovjek u kacigi i oklopu i s mačem te dva karikaturalna lika u pseudoočiglednim odjećama. Dok su u donjem dijelu sivkaste hridi kamenta terena, na plavosivoj plohi neba vide se mačevi i koplja rimskih vojnika.

«Bičevanje Krista» treća je tema. O stup perspektivno prikazane gradevine, na kojoj kompozitni kapiteli podržavaju kasetirani strop, privazan je goli mišićavi Kristov lik spuštene glave s bijelom perizomom. Oko njega su krvnici, među kojima se ističe jedan u bijeloj košulji i plavim hlačama prikazan s leđa i drugi u crvenom i modrom sa zvjerskim izrazom lica. Na gornjem desnom dijelu slike slikar je utkao još jedan prizor. Kroz otvor trije-

ma sa stupovima nazire se Pilat kako sudi Kristu.

Četvrti je kompozicija »Krunjenje trnovom krunom«. Po sredini sjedi Krist spuštene glave s crvenim plaštem prebačenim preko ramena i s trnovom krunom na glavi. Oko Krista su naoržani mučitelji koji ga udaraju izrugujući mu se: jedan ima velike brkove i seljačko lice, drugi u profilu ima maone klasične crte. U njihovoj odjeći dominiraju bijela, plava i crvena boja. U pozadini je zgrada s masivnim lukovima, a podno Kristovih nogu stepenice vode u dubinu.

U »Susretu s Veronikom« Krist u crvenoj odjeći nosi križ na leđima. K njemu pristupa Veronika u sivkastoj odjeći, ružičastoj suknji i zutomesdem plaštu držeći rubac u ruci. Kristu pomaže nositi drvo križa Simun Cirenejac realističkih crta lica. Iza skupine vojnika s kacigama grotesknog izraza nazire se utvrđen grad s kulama i tornjevima, dok su u daljini plava brda. Na barjaku crvene boje koji leprša vide se slova SPQR.

Posljednji je prizor »Polaganje u grob«. Nagog Krista ružičastosivog inkarnata s bijelom plahtom oko bokova i nogu polaze u grob skupina od šest ljudi u kojoj raspoznajemo Mariju, Ivanu, Magdalenu i Arimatejca. Iza njih diže se s lijeve strane kameni brežuljak s malenim stablima, desno kompoziciju zatvara razgranato stablo, a u pozadini su plave gore nad kojima se diže nebo dolje zručkasto, a gore olovno.

Ako analiziramo sve te slike, dolazimo do konstatacije da su na njima vješta kompoziciona rješenja u grupiranju likova, njihovi proporcijama, smještanju u prostor i odnosu prema pozadini, dok se u slikarskoj obradi osjećaju izrazite diletantske crte. Rezultat ovog zapazanja bi bio u činjenici da je Benetović imao pred sobom očito grafičke predloške koji su tada kolali po Evropi i koje je, možda uz manje izmjene, prenosio svojom nevještom rukom na platno. Koji su to dvorezi ili bakrorezi ili bakrorezi sluzili kao uzor, bit će zadatak budućih istraživanja.

Druga je, ne manje zanimljiva, konstatacija da se u svim slikama diskretno osjeća prisutnost manirističkih crta koje se ogledaju u izdubljenom Kristovom tijelu na prizorima »Bicevanja« i »Polaganja u grob«, u liku Veronike u sceni susreta s njom, kao i u arhitekturnama u pozadini »Susreta s Veronikom« i »Bicevanja«. Inače dominiraju jasni renesansni elementi.

U kolorističkoj gami prevladavaju sivkasta, smeđa, svijetlo-plava, modra i crvena boja. Iako su slike danas potamnjale, a očitovanje su bile alterirane i prigodom nespretnog restauriranja god. 1881, dobijamo utisak da su sve te boje prilično prljave i nečiste. Berić je tačno uočio da su prve dvije slike tamnije, a ostale četiri zivlje i svjetlije, ali i to je možda posljedica lošeg stanja i tog nestručnog popravka. Izrazitije slabosti mogu se uočiti i u nevjешtu crtežu, u nedostatku osjećaja za obradu materije, bilo inkarnata, bilo tkanih, bilo elemenata pozadinskih krajoлика, te u lošem poznavanju anatomije.

Već je Berić zapazio da se u hibernim kostimima može vidjeti, uz neuspjeh pokušaj imitacije antičkih elemenata, i niz crta preuzetih iz suvremene odjeće. Kao odraz tadanje situacije mogli su likovi odjeveni u pseudoorientalne odjeće koje asociiraju na Turke, koji su tada predstavljali još uvijek veliku opasnost. To vidimo osobito u likovima vojnika i krvnika na prizorima »Judina poljupca«, »Bicevanja« i »Krunjenja tnovom krunom« na kojima su drugi vojnici odjeveni u kacige i oklope iz cinquecenta koje je, kao što je Berić spomenuo, Benetović mogao vidjeti u Hvaru sručujući mlatačke naoružane vojnike. Točna je i pretpostavka istog autora da je Benetović možda u liku Cirenejca u »Susretu s Veronikom« i Arimatejca u »Polaganju u grob« prikazao sebi suvremene hvarske plemiće. Posebno upada u oči već spomenuto karikiranje nekih lica čudnim grimasama, velikim brkovima ili šinom otvorenim očima, čime slikar želi naglasiti njihovu okrutnost.

Martin Benetović javlja se vjerojatno prvi put god. 1575. kao »Sier Benetto Sonator« u službi hvarskog kneza. Autor »Hvarkinje« i, po nekim piscima, »Komeditje od Raskota« izabran je dio 1598. za orguljaša hvarske stolne crkve, na koju je funkciju ponovno bio potvrđen god. 1600, da bi ga god. 1601. zamijenio fra Innocent Jerković. Po jednoj njegovoj izjavi iz god. 1603, koju je dao u Veneciji, doznajemo da je bio vrbovan u službu vojvode od Neversaa koji se nalazio u Ugarskoj i pripremao neke akcije protiv Turaka. U siječnju god. 1607. bio je izabran u kongregi hvarskih građana i pučana za poslanika duždu u Veneciju, da bi isposloavao strozi nadzor nad trošenjem novca iz komunalne blagajne. Zbog tog rješavanja bilo je došlo do sukoba između kongregije i Velikog vijeća, koje je bilo naredilo svojim poslanicima da se tome opiru. Vrteći tu dužnost umro je u Veneciji te iste godine u nejasnim prilikama.

Zanimljivo je spomenuti da je Benetović i kao književnik u jednom detalju pokazao poznavanje slikarstva svojega vremena u Dalmaciji. U «Hvarkinji» je stavio u usta Dubrovčaninu Mikleiti, koji opisuje ljepotu Polmiđe u koju se zaljubio, sljedeće riječi: «Ima jednu faciu da Krije Pengatur nas na bin pengao onako liepu di color rosso. Incarnatu, mie tu vas kao ovezjeh družieh . . .». Kao što je Frisković točno uočio, taj «Krije pengatur» je ista ličnost kao dubrovački slikar Kristofor Antunović Nikolin zvan Krije, koji se rodio u drugoj deceniji 16. st., te god. 1552. naslikao politih u crkvi sv. Marije u Pakljeni na Sipanu, prema vlastitom izgnublje-nom politihu u franjevačkoj crkvi na Otoku kod Korčule koji je bio izradio prema onom Tizianovom što se danas nalazi u dubrovačkoj katedrali.⁴ Taj se umjetnik s pravom naziva posljednjim predstavnikom starog dubrovačkog slikarstva, a spominje se zadnji put god. 1580. S obzirom na izneseni citat vrlo je vjerovatno da je Benetović slikara Kriju Anunovića osobno poznao, a ovdje bih se usudio iznijeti hipotetičnu pretpostavku da je možda kod njega i učio slikarstvo, jer se među njima mogu naći neke srodnosti, naravno u prilično tvrdom načinu modeliranja tkanima i inkarnata i u silnoj neistoj kolorističkoj paleti.

Ako bi se ta hipoteza jednom pokazala ispravnom pronalaskom kojeg arhivskog dokumenta, Martin bi Benetović mogao biti smatrajan posljednjim izdanikom nekog cvatne i plodne dalmatinske slikarske škole;

BILJEŠKE

1 O Benetoviću kao slikaru v.: D. Berti, Nekoliko bilježaka o Martinu Benetoviću i njegovu rodu, Anali Histojskijeskog instituta JAZU u Dubrovniku IV-V, Dubrovnik 1956, str. 377-378, 378, *Isti*, u Popis spomenika otoka Hvara, Split 1958, str. 94-95, *Isti*, u Prilozi povijesti otoka Hvara kroz stoljeća, Split 1958, str. 8, *Isti*, Slikarski opus hvarskog komediografa Martina Benetovića, Prilozi povijesti otoka Hvara II, Hvar 1962, str. 33-36, G. Novak, Hvar kroz stoljeća, Hvar 1960, str. 184-185.

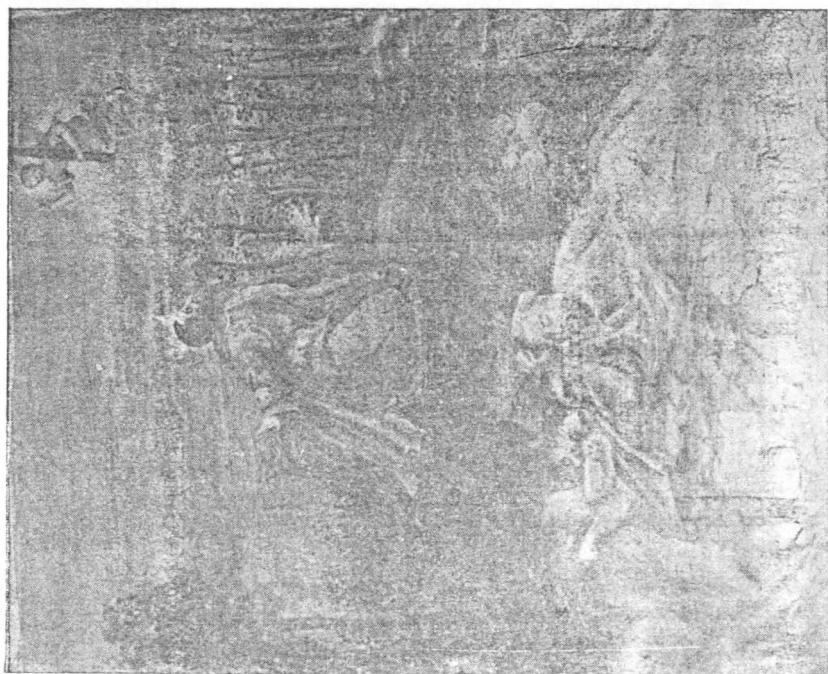
2 O Benetoviću v. P. Karić, Hvarkinja, Grada za povijest književnosti hrvatske 8, Zagreb 1915, str. 247-327, *Isti*, Hvarkinja, Nastavni vjesnik, Zagreb 1915-1916, 2, str. 81-96, *Isti*, Nepoznati ulomak «Hvarkinje», Nastavni vjesnik, Zagreb 1919-20, 3, str. 97-107, G. Novak, Orgulje, orguljaši i učitelji crkvenog pjevanja na Hvaru, Sv. Cecilija, XVIII, Zagreb 1924, 6, str. 179-180, *Isti*, Tri dokumenta o Martinu Benetoviću piscu «Hvarkinje», Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor IV, Beograd 1924, str. 127-129, *Isti*, Hvar, Beograd 1924, str. 165-166, F. Fancev, Komedia od Raskota, Grada za povijest književnosti hrvatske 11, Zagreb 1932, str. 95-123, D. Plamenac, Toma Cechini kapelnik stolnih crkava u Splitu i Hvaru u prvoj polovici XVII stoljeća, Rad JAZU 262, Zagreb 1938, str. 88, P. Kolendić, Pozorišna lista jedne predstave Benetovićeve Hvarkinje, Zbornik radova SAN XVII, Beograd 1952, *Isti*, Rucanov «Meneo» i «Kot-medija od Raskota», Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor XXII, Beograd 1956, G. Novak, Hvar kroz stoljeća, Hvar 1960, str. 154-155.

In questo studio l'autore da una dettagliata descrizione e un'accurata analisi del ciclo di sei dipinti rappresentanti scene della Passione di Cristo del pittore, commediografo e musicista croato Martin Benetović che si trovano nella chiesa del francescano di Hvar. Da questo esame risulta che i dipinti, eseguiti nel 1599, sono molto probabilmente trascrizioni da stampe dell'epoca. L'artista dilettante vi introdusse costumi dando a alcuni personaggi fisionomie che confinano col grottesco. Da alcuni particolari dei dipinti risulta che il pittore sentì le correnti manieristiche contemporanee. Da un citato della commedia dello stesso Benetović «Hvarkinja» e da alcuni confronti stilistici viene proposta l'ipotesi che il Benetović avesse conosciuto e forse pure frequentato la bottega del pittore raguseo Kristofor Antunović Nikić.

UN CICLO DI DIPINTI DI MARTIN BENETOVIĆ A HVAR

RIASSUNTO

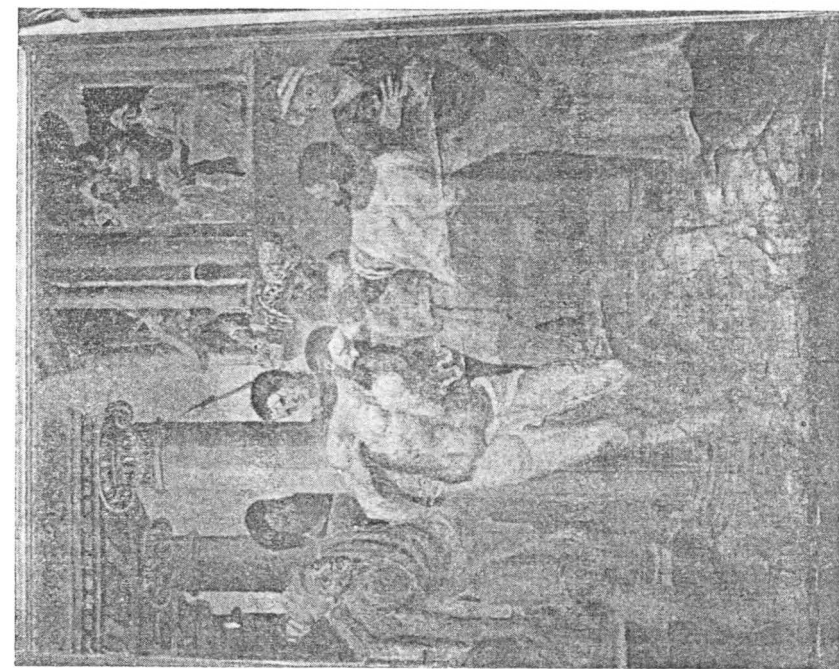
- ³ Vidi C. Fisković, Nekoliko podataka o starim dubrovackim slikarima, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 10, Split 1956, str. 150—151. Ime slikara je Karlić (Grada 1915, 8, str. 259) krivo pisao »Chrilić«, a Fisković u cit. studiji prvi donosi točan prijepis »Krić« prema H. Moroviću koji je Benetovićevu komediju prepisao iz rukopisa u Fantonjinoj trogirskoj knjižnici. O slikaru Kristoforu (Kriči) Antunoviću Nikiću v. V. Đurić, Hrtstifor Nikićin posljednji slikar dubrovacke škole, Naučni prilozi studenta Filozofskog fakulteta u Beogradu, Beograd 1949, K. *Prilozaj*, Prilozi slikarstvu V. Đurić, Dubrovacka slikarska škola, Beograd 1964, str. 225—230.
- ⁴ Zahvaljujem za fotografije Centru za zaštitu kulturne baštine u Hvaru. Slike je, uz velike teškoće za fotografiranje Benetovićevih slika zbog njihova stanja i položaja, izveo fotograf Gvozden Dentić.

Sl. 1 Martin Benetović, Molitva na Maslinskoj gori,
Hvar, franjevačka crkva.

Sl. 2 Martin Benetović, Judin poljubac, Hvar,
franjevačka crkva

Sl. 3 Martin Benetović, Bičevanje Krista, Hvar,
franjevačka crkva

Sl. 4 Martin Benetović, Krunjenje trnovom krunom,
Hvar, franjevačka crkva

*Sl. 5 Martin Benetonić, Susret s Veronikom, Hvar,
franjevačka crkva*

*Sl. 6 Martin Benetonić, Polaganje u grob, Hvar,
franjevačka crkva*